

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta Pedagogická fakulta MU

Habilitační obor Pedagogika

Uchazeč PaedDr. Hana ANDRÁŠOVÁ, Ph.D.

Pracoviště Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých
Budějovicích

Habilitační práce Mnohojazyčnost v podmínkách českého školství se zřetelem na
výuku němčiny po angličtině

Oponent prof. PhDr. Libuše SPÁČILOVÁ, Dr.

Pracoviště Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

1. Základní charakteristika posuzované práce

Předložená habilitační práce sestávající ze 16 kapitol a čítající 344 stran se věnuje v současné době společensky nanejvýš aktuálnímu tématu – mnohojazyčnosti a její realizaci v české škole. Habilitandka v teoretické části, kterou lze chápat jako podrobný a logicky strukturovaný úvod k průřezovému výzkumu mnohojazyčnosti žáků základní školy a nižších ročníků gymnázia, nejprve představila cíle habilitačního spisu jak v rovině teoretické, tak i v části výzkumné. Jedním z jejích vytčených cílů bylo ověření platnosti faktorového modelu Britty Hufeisenové v podmínkách výuky cizího jazyka v České republice a v rámci výzkumu nalezení odpovědí na 14 otázek spjatých s realizací mnohojazyčnosti na naší škole ve výuce 12-17letých žáků. Rámec, do něhož habilitandka zasadila podrobný popis realizace a výsledků výzkumu, je tvořen kapitolami o jazykové politice Evropské unie a České republiky, o didaktice mnohojazyčnosti a o procesu osvojování cizích jazyků. Za důležité a pro didaktiku německého a anglického jazyka přínosné lze považovat kapitoly o jazykových vztazích mezi angličtinou a němčinou a o zdrojích chyb ve výuce němčiny po angličtině.

Habilitandka stanovila pro zkoumání mnohojazyčnosti 14 hypotéz, které ověřovala prostřednictvím dvou etap výzkumu z let 2007 a 2010. Výzkumný vzorek je v práci podrobně popsán. Žáci vyplňovali dotazník obsahující uzavřené a otevřené otázky a podrobili se didaktickému jazykovému test ve dvou úrovních – A1 a A2. Výsledky výzkumu jsou přehledně a jasně komentovány podle metodiky empirického šetření tohoto typu a závěrečné kapitoly přináší jejich shrnutí, srovnání s hypotézami a didakticko-metodická doporučení pro pedagogickou praxi, pro jazykovou politiku v naší zemi a pro vzdělávání budoucích pedagogů. Bohatý seznam použité studijní literatury je doplněn řadou odkazů na internetové zdroje. Součástí práce jsou také přílohy – např. Podněty pro výukovou praxi, ukázky cvičení na podobnost anglické a německé slovní zásoby, dopis učitelům německého jazyka, didaktické jazykové testy apod.

2. Přínos práce

Problematika mnohojazyčnosti se sice dostala v rámci Evropy do popředí již před několika lety, naše školství se však na rozdíl od Německa stavělo k této záležitosti spíše

nevšimavě, a proto u nás dosud nebyla tomuto fenoménu věnována taková pozornost, jakou by si zasloužil; dosud ani nebyl realizován žádný výzkum, který by poodhalil vztah žáků k výuce cizích jazyků na základních či středních školách, který by poukázal na důsledky výuky dvou cizích jazyků pro tento vztah a pro jazykové znalosti žáků. Proto je třeba uvítat iniciativu habilitandky, která jako dlouholetá didaktička německého jazyka na Katedře germanistiky PdF JČU si je velmi dobře vědoma negativních důsledků striktního rozhodnutí ministerstva školství o povinné výuce angličtiny jako prvního cizího jazyka na základních školách. Její výzkum v rámci habilitační práce představuje první systematickou sondu do výuky cizích jazyků v naší zemi a závěry, k nimž výzkumem dospěla, představují naději, že se jí podaří dostat tuto záležitost nejen do povědomí široké veřejnosti, ale upozornit na ni i příslušné kompetentní kruhy na MŠMT, byť předložení argumentů v podobě habilitačního spisu je pouze prvním krokem v tomto směru. Výsledky, které habilitandka prezentuje, by mohly přispět k revizi Rámcového vzdělávacího plánu, mohly by vést k užitečné spolupráci učitelů němčiny a angličtiny, ke zvýšení motivace pro výuku obou jazyků a ke zkvalitnění výuky jazyků u nás vůbec.

Předložená habilitační práce zpracovává komplexním způsobem mnohojazyčnost a její možnosti u 12-17 letých žáků na české škole. Zvoleny byly osvědčené metodologické postupy, které jsou dnes používány ve výzkumech v rámci didaktiky cizích jazyků jak u nás, tak i v některých západoevropských zemích, především v Německu. V rámci výzkumu byly žákům prostřednictvím dotazníku kladeny promyšlené otázky, odpovědi umožňovaly zjistit či ověřit již zmíněné skutečnosti, mimo jiné i motivovanost žáků apod. Závěry, k nimž svým výzkumem habilitandka dospěla, jsou důležité, místy překvapivé, a mohly by sloužit jako podklad pro diskusi o praktických opatřeních v rámci rozvíjení mnohojazyčnosti na české škole.

Za přínosné v předložené habilitační práci považuji především

- přehledné teoretické pojednání o jazykové politice EU a České republiky; jde o shrnutí nejdůležitějších opatření a dokumentů týkající se rozvoje výuky cizích jazyků;
- pojednání o fenoménu mnohojazyčnosti;
- důraz na využití zkušeností žáků z výuky prvního či druhého cizího jazyka a češtiny a využití podobností němčiny a angličtiny, jakožto dvou západogermánských jazyků;
- důraz na využití faktu, že ve výuce cizích jazyků existuje stejný metodický základ, který je třeba předat budoucím učitelům cizích jazyků a který musí být dále doplněn o záležitosti specifické pro daný cizí jazyk;
- důraz na využití poznatků v disciplínách Historický vývoj němčiny, příp. angličtiny, kterou budoucí učitelé absolvují, při realizaci cizojazyčné výuky;
- zamyšlení nad tím, jak využít vzájemného vztahu obou jazyků v jednotlivých jazykových rovinách při předcházení interferenčním chybám;
- upozornění na fakt, že vzájemný vztah obou jazyků neberou v potaz ani tvůrci učebních souborů a

- důraz na motivaci žáků k získání mnohojazyčnosti; nutnosti motivovat žáky si musí být učitelé cizích jazyků vědomi; tyto poznatky musí získávat již při studiu na vysoké škole.

Návrhy vyplývající ze srovnání obou jazyků vypadají na první pohled logické a samozřejmé, avšak zkušenosti z výuky obou jazyků jsou jiné. Habilitandka si je těchto nedostatků vědoma a zakládá na nich řadu svých doporučení, při čemž využívá bohatých osobních zkušeností didaktičky německého jazyka na již zmíněné Katedře germanistiky PdF JČU.

Oceňuji rovněž systematické získávání informací z dotazníkové akce i z didaktických jazykových testů, pečlivě dokumentovaný výzkum a jeho výsledky, včetně komentářů k hypotézám a k zjištěným skutečnostem. Také grafické provedení je na vysoké úrovni.

3. Připomínky a dotazy oponenta v rámci obhajoby habilitační práce

V teoreticky zaměřených kapitolách o mnohojazyčnosti a o procesu osvojování cizích jazyků uvádí habilitandka řadu názorů a definic, někdy se však stává, že vypočítává oficiální kritické připomínky, ale nezaujímá k nim stanovisko z pozice autora práce věnované jedné oblasti v českém školství. Jakoby na vysvětlenou uvádí pouze, že tyto názory svědčí o složitosti problematiky (s. 36) nebo o řadě nevyřešených otázek (s. 78). U práce habilitační se očekává, že kandidát se snaží vypořádat se s názory jiných a najít optimální definici s vysvětlením, proč je možno ji v našich poměrech akceptovat. Mám na mysli např. pasáže na s. 29-35, v nichž jsou uváděny různé definice mnohojazyčnosti, nebo kapitolu 6 *Proces osvojování cizích jazyků*, v níž zaznívají charakteristiky čtyř základních koncepcí, avšak čtenář nenajde zmínky o tom, zda je možné najít v těchto teoriích něco, co by bylo možné využít při osvojování si jazyků dnes v našich poměrech. Proto si kladu otázku, jaký smysl mají v předložené habilitační práci tyto pasáže.

Další má připomínka se týká výběru respondentů. Domnívám se, že habilitandka měla v rámci větší objektivity a spolehlivosti výsledků vybrat okruh respondentů ze všech krajů České republiky. V obou fázích výzkumu tvořili žáci z Jihočeského (příp. kraje Severočeského, který geograficky sousedí s německou jazykovou oblastí) více než 50 % probandů.

Následující otázky se týkají okruhů, kterými se habilitandka ve své práci zabývala a které by mohly být v diskusi blíže rozvedeny:

1. V kap. *Jazykové znalosti Evropanů* chybí mezi událostmi, označenými jako „mezníky“, zmínka o SERR, příp. o jazykovém portfoliu. Nelze koncepci SERR či portfolio považovat také za mezník?
2. Habilitandka dospívá k závěru, že „jazyková politika ČR nedostatečně reflektuje doporučení Rady Evropy.“ Mohla by shrnout, v čem a proč?
3. Habilitandka uvádí, že je třeba přehodnotit motivaci v cizojazyčném vyučování. Jakým způsobem? Píše, že „vyučující nemohou volit faktory spojené s povinností, ale musí spoléhat na osobní ochotu žáka učit se.“ Mohla by tato slova blíže komentovat?
4. Zajímavá je myšlenka, na jejímž základě habilitandka uvažuje o tom, jak „vypracovat koncepci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“. Jak by tato

koncepce měla vypadat?

5. Ke kapitole o „*teorii osvojení jazyků*“ (od s. 64): Patřili Galperin, Leont'jev, Vygotskij a Piaget k nativistům, jak nepřímo vyplývá ze struktury příslušné části kapitoly?
6. Je model Britty Hufeisenové, s níž habilitandka pracovala, ve všech faktorech v našich poměrech naprosto nepřijatelný? Čeho by se týkala jeho případná modifikace?
7. Novým a důležitým závěrem, k němuž habilitandka dochází, je nutnost součinnosti učitelů jazyků. Jak by měla být podle jejích představ realizována?
8. V závěru práce se píše také o přípravě studentů, budoucích učitelů jazyků. Neměl by se vedle samozřejmě nezbytného *Úvodu do lingvistiky* objevit spíše než *Úvod do neurologie* raději *Úvod do psycholingvistiky*?

Na závěr svého hodnocení si dovoluji upozornit na dvě drobné nesrovnalosti:

Na s. 96 je uvedeno, že „ještě na začátku našeho letopočtu patřila také angličtina plně mezi jazyky flexivního typu“. Je možné hovořit okolo změny letopočtu již o angličtině?

Na s. 100 se vyskytuje drobný omyl, když habilitandka uvádí, že znělé starší germ. hlásky *h*, *g* a *đ* prodělaly druhé hornoněmecké hláskové posouvání. Skutečnost byla trochu jiná, neboť germ. hlásky *h*, *g* a *đ* se již v období před starohornoněmeckou etapou vyvinuly v *b*, *d* a *g*, a právě tyto hlásky se účastnily 2. hláskového posouvání.

Závěr

Habilitační práce Mgr. Hany Andrášové, Ph.D., „*Mnohojazyčnost v podmínkách českého školství se zřetelem na výuku němčiny po angličtině*“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

V Olomouci dne 24. května 2013

.....